

порівнянню рекламу; незаконне використання чужого зареєстрованого знака тощо. Етична проблема виникає щоразу, коли з'являється можливість зневажити моральними нормами для отримання прибутку: порушення існуючого законодавства; суспільних моральних норм; зобов'язань; руйнівний характер дій; збиток особам або організаціям; ігнорування правами власності, захисту особистого життя, а також невід'ємних прав споживачів; зниження добробуту іншої особи або групи осіб; відсутність пошуку альтернативної дії [1, с. 125; 2, с. 312; 4, с. 25; 8, с. 70].

Висновки з проведеного дослідження. Отже, модель споживчої поведінки на ринку соціально небезпечних товарів допоможе розробити ефективні заходи протидіючого маркетингу для антистимулювання попиту на ці товари. У випадку, якщо споживач не відмовився від споживання соціально небезпечних товарів, тобто вибрав одну із чотирьох останніх стратегій, виникає необхідність у модифікації інструментів протидіючого маркетингу з урахуванням отриманого ефекту. Для зниження ірраціонального попиту на соціально небезпечні, шкідливі для здоров'я това-

ри прогресивні національні господарства використовують у своїй діяльності концепцію соціально-етичного маркетингу і заходи протидіючого маркетингу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Звягінцева О.Б. Ринкова стратегія підприємств харчової промисловості : монографія / О.Б. Звягінцева. – Миколаїв : Квіт, 2012. – 494 с.
2. Ильин В.И. Поведение потребителей / В.И. Ильин. – СПб. : Питер, 2000. – 423 с.
3. Дымшиц М.Н. Манипулирование покупателем / М.Н. Дымшиц. – М. : Омега-Л, 2004. – 252 с.
4. Фестингер Л. Теория когнитивного диссонанса / Л. Фестингер ; пер. с англ. – СПб. : Речь, 2000. – 320 с.
5. Акимов Д.И. Социальный маркетинг : монография / Д.И. Акимов. – К. : Наукова думка, 2008. – 144 с.
6. Писаренко В.В. Економічна ефективність соціально-етичного маркетингу в АПК Полтава : монографія / В.В. Писаренко. – К. : Камелот, 1999. – 160 с.
7. Управление контрмаркетингом: социально-экономический аспект / Л.А. Данченко, Е.Г. Пичугина. – М. : МЭСИ, 2013. – 131 с.
8. Маркетинг / Под ред. М. Бейкера ; пер. с англ. Н. Качанова [и др.] – СПб. : Питер, 2002. – 1200 с.

УДК 330:88

Кравченко М.О.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри менеджменту

Національного технічного університету

«Київський політехнічний інститут»

КОНЦЕПЦІЯ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В ЕКОНОМІЧНИХ ТЕОРІЯХ

Стаття присвячена дослідженню сутності категорії «стійкість» економічних систем. Зокрема, проаналізовано засади трактування концепції економічної стійкості підприємства як мінімальної економічної системи в різних економічних теоріях – неокласичній, інституційній, еволюційній та системній. Розкрито доцільність аналізу економічної стійкості як системно-інтеграційної характеристики.

Ключові слова: економічна стійкість, підприємство, економічна теорія, системна економіка.

Кравченко М.О. КОНЦЕПЦИЯ УСТОЙЧИВОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ В ЭКОНОМИЧЕСКИХ ТЕОРИЯХ

Статья посвящена исследованию сущности категории «устойчивость» экономических систем. В частности, проанализированы принципы трактовки концепции экономической устойчивости предприятия как минимальной экономической системы в разных экономических теориях – неоклассической, институциональной, эволюционной, системной. Раскрыта целесообразность анализа экономической устойчивости как системно-интеграционной характеристики.

Ключевые слова: экономическая устойчивость, предприятие, экономическая теория, системная экономика.

Kravchenko M.O. THE CONCEPT OF ENTERPRISE SUSTAINABILITY IN ECONOMIC THEORIES

The article is devoted to investigation of the category of «sustainability» in economic systems. In particular, it analyzes the interpretation principles of the concept of economic sustainability of the enterprise as the smallest economic system in different economic theories – neoclassical, institutional, evolutionary, system. Expediency of economic stability analysis as a systemic-integration features is disclosed.

Keywords: economic sustainability, enterprise, economic theory, system economics.

Постановка проблеми. У даний час існує багато відмінних одна від іншої концепцій стійкості економічних систем. Дослідження генезису та еволюції категорії «стійкість» в економіці дозволить краще зрозуміти проблеми й перспективи аналізу та забезпечення економічної стійкості підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Категорія «стійкість» широко використовується у багатьох галузях науки, пов'язаних із вивченням механізмів функціонування складних систем, – біології, економіці, математиці, механіці, психології, соціології, хімії, фізиці, техніці тощо.

У загальному вигляді теорія стійкості систем є достатньо розвиненою і представленою роботами таких вчених, як В. Арнольд, Д. Джозеф, Ж. Йосс, М. Месарович, М. Моїсєєв, М. Морішима, А. Орлов, Я. Такахага та інших. У системному аналізі стійкість розуміється як здатність системи зберігати свій траєкторний рух і функціонування та використовується у комплексі інтегральних характеристик складного об'єкта, що відбивають його взаємодію із середовищем, внутрішню структуру й поведінку. Асимптотична стійкість системи полягає у її спроможності повертатися до рівноважного стану з будь-якого нерівноважного [1].

Останні десятиліття, коли економічні об'єкти стали розглядатися як складні системи, категорію «стійкість» стали активно вивчати в економіці. Істотний внесок у зближення економічної теорії з теорією систем внесли роботи представників зарубіжної та вітчизняної економічної науки – Ю. Гаврильця, В. Глушкова, В. Данилова-Данильєна, Г. Клейнера, Я. Корнаї, Б. Михалевського, Ю. Черняка та інших. Останнім часом цей напрям досліджується у працях А. Батурина, М. Білоусенко, О. Іншакова, П. Лукши, В. Маєвського, О. Михалева, В. Стьопина, Д. Чернавського та інших.

Стойкість економічних систем різних рівнів є основою їх динамічного розвитку в багатоваріантному мінімальному середовищі. Підприємство являє собою мінімальну економічну систему, тобто найменшу систему, що здійснює на постійній основі процеси виробництва, розподілу, обміну й споживання. У той же час воно становить дуже значиму частину предметної області теорії економічних систем, оскільки є основним елементом і «стабілізатором» економіки [2].

Дослідженням питань економічної стійкості підприємств займалися В. Беренс, Ю. Брігхем, О. Василенко, Д. Городинська, В. Іванов, А. Кузнецов, Л. Мельник, М. Морішима, І. Омельченко, У. Оучі, О. Пономаренко, О. Раєвнева, Л. Родіонова, В. Самуляк, А. Севастьянов, В. Семенов, Ю. Сімех, С. Тхор, Р. Фагхутдинов, Н. Холт та інші. Адепти різноманітних сучасних економічних теорій по-різному трактують сутність економічної стійкості підприємства. На сьогодні сформувався декілька основних напрямів у дослідженні її умов, формулюванні визначальних чинників економічної стабільності та розвитку.

Постановка завдання. Метою даної роботи є узагальнення трактувань концепції економічної стійкості підприємства, а також визначення умов та ресурсів для її забезпечення у межах найвідоміших сучасних економічних теорій – неокласичної, інституціональної, еволюційної та системної.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вперше термін «стійкість» стосовно до економіки розкривається в роботах економістів-класиків, що досліджують ринкову рівновагу в умовах досконалої конкуренції [3]. Трактують стійкість у класичній теорії ґрунтуються на моделі економічної рівноваги. Відповідно до неї, економічні суб'єкти прагнуть перевести економічну систему в оптимальний стан, розглядаючи його як рівновагу, і ця рівновага у класичній теорії асоціюється зі стійкістю. При цьому основна увага приділяється пошуку оптимального рівноважного стану підприємства, який відповідає максимуму корисності для споживача і максимуму прибутку для виробника (асимптотична стійка рівновага) [3; 4].

Традиційно в якості економічних ресурсів у класичній економічній теорії на базовому рівні виділяють працю, капітал і землю (природний ресурс). З розвитком неокласичної теорії до них у якості самостійного виду була додана підприємницька спроможність або підприємницький ресурс. Стан та розмір підприємства визначаються на основі оптимального співвідношення обмежених ресурсів, яке забезпечує отримання максимального чистого доходу. Поняття підприємства фактично отождоюється з поняттям виробничої функції. При цьому передбачається раціональна поведінка економічних суб'єктів в умовах набору обмежень і безкоштовність ринкових транзакцій [5]. Обмеження ресурсів можуть бути фізичними (обумовленими обмеженістю кількості праці та капіталу) та технологічними (пов'язаними з наявним рівнем

знань, технологій та практичної майстерності). Непередбачені зміни рівня цін на ресурси породжують економічну нестабільність у короткостроковому періоді; однак у довгостроковому періоді підприємство як економічна система завжди зберігає стабільність внаслідок гнучкості цін і заробітної плати. Акцент робиться на повну занятість ресурсів, легкість заміщення між капіталом і працею у виробничій функції та ринкові механізми регулювання господарської діяльності, які вважаються абсолютно гнучкими й універсальними, що в підсумку й забезпечує стійкий ріст і виключає проблему нестабільності. Тобто економічна стійкість (як рівновага) формується в основному під впливом екзогенних чинників, а сам ринок виступає ефективним механізмом її забезпечення.

Подальший розвиток економічної теорії та у першу чергу досвід господарської практики призвели до висновку про неспроможність ринкової економіки до саморегулювання, про наявність не настільки очевидних, як праця, капітал або природні ресурси, але досить потужних сил взаємодії між традиційними факторами економіки. Неувага і неврахування таких міжфакторних чинників сприяли поширенню світової економічної кризи [6]. Ринок не забезпечував відповідного захисту транзакцій. Зазнав сумніву й принцип раціональної поведінки економічних суб'єктів. Очевидно, що традиційний факторний аналіз діяльності підприємства необхідно було доповнити аналізом міжфакторної структури, чинників та їх синергетичних ефектів. Тому перехід до нової теорії був неминучим.

Надалі питання економічної стійкості отримали розвиток у рамках інституційної економічної теорії, у якій акцент робиться на її макроекономічну складову. У працях представників цієї теорії (див. табл. 2) розглядаються поняття «кількісної» і «структурної» стійкості та розробляються співвідношення між стійкістю систем різного рівня. Обґрунтовується, що стійкість економічної системи визначається більшою мірою стійкістю структурних зв'язків, а не елементів, тобто є здебільшого структурною характеристикою. Уперше висуюються питання цілеспрямованого керування стійкістю організації, розробляються оптимізаційні моделі макроекономічної рівноваги в економіці, далекої від стану повної зайнятості ресурсів [7].

Інституціоналізм передбачає аналіз економічних явищ та процесів у тісному зв'язку із соціальними, правовими, політичними та іншими явищами і процесами. Такий зв'язок констатують соціальні інститути, під якими розуміються організації, що формують соціально-економічне середовище, а також неформальні відносини, врегульовані традиціями, неписаними правилами поведінки та досягнутими угодами.

На відміну від неокласичної теорії, яка розглядає ринок як найефективніший механізм забезпечення економічної рівноваги, інституціоналісти висловлюють сумнів відносно того, що для ринку взагалі характерним є стан рівноваги [5]. Ринок також розглядається як соціальний інститут, що радикально змінюється у ході еволюції капіталізму разом з його інституціональною системою. Інституціоналісти досліджують стійкість соціально-економічної системи з позицій її відповідності діючим інститутам. Економічна рівновага розглядається як негитовий і дуже короткотривалий стан системи. Прагненню системи до рівноваги перешкоджає зовнішній вплив, а також ендогенні чинники, які обумовлюють у системі постійний процес змін та розвитку [8]. Тобто в інституціональній теорії вводиться ще один вид обмежень – інституційна структура, і стійкість трактується на засадах її первісності. У підсумку можна сказати, що,

відповідно до цієї теорії, саме інститути виступають фундаментальними чинниками економічного розвитку підприємства у довгостроковому періоді [5]. Головним із інститутів є держава. Державне втручання є ключовою умовою та найголовнішим фактором у забезпеченні можливості стійкості економічних систем.

У результаті подальшої модернізації економічної теорії відбувається розмивання контурів неокласичної та інституційної економічних концепцій. На зміну цим концепціям приходить плюралізм концепцій. Фактично відмінності зберігаються на рівні ідеології: послідовники класичної та неокласичної теорій, як і раніше, вважають ринковий механізм універсальним та здатним до саморегуляції, а інституціоналісти та неінституціоналісти займають протилежну позицію [7].

В останні роки широко популярність набули підходи, що зв'язують методологію управління підприємствами з теорією систем. Еволюційна економічна теорія також ґрунтується на розумінні підприємства як складної системи і побудована за аналогією з еволюційною теорією Ч. Дарвіна. Для неї є характерним перенесення еволюційних уявлень з природних наук у сферу економічних явищ та процесів. Серед напрямів цієї теорії можна виділити такі популярні на сьогодні, як синергетика, біономіка, концепція біфуркаційного розвитку. Відповідно до еволюційної теорії, явища та процеси в економіці ґрунтуються на загальносистемних принципах, тобто тих принципах, які застосовні не тільки в економіці, а й в біології, філософії, соціології, політології.

Економічні системи розглядаються в аналогії не з механізмами, а з організаціями, що розвиваються за законами еволюції та самоорганізації, мають життєвий цикл і послідовно проходять у своєму розвитку етапи становлення, піднесення, занепаду і загибелі. Економічна еволюція розуміється насамперед як процес формування і зміни економічних інститутів, який може носити еволюційний або революційний характер. Еволюційні зміни інститутів відбуваються поступово під впливом внутрішніх та зовнішніх причин. Революційні зміни – це різкі зміни одного інституту іншим, зазвичай викликані ззовні. Механізм самоорганізації економічної системи ґрунтується на дарвінівській тріаді спадковості, мінливості та відбору [9].

Якщо трактувати стійкість з позицій класичної економічної теорії як певний рівноважний стан економічної системи, то, строго кажучи, таких рівноважних станів у системах, що розвиваються, взагалі не може бути. Замість них розглядаються квазірівноважні стани – тобто стани, здатні існувати достатньо довго, при яких рівновага в економічній системі не порушується, незважаючи на зміни попиту та пропозиції, витрат і доходів тощо [10]. Квазірівноважні процеси характерні для плавних, тривалих ділянок розвитку. Етапи бурхливого (швидкого) розвитку нерівноважні та нестійкі.

Взагалі ж еволюційна економіка головну увагу приділяє динаміці процесу, результатом якого є один з багатьох станів, не обов'язково рівноважний. Крім того, прихильники теорії розрізняють і розділяють процеси еволюційного та сталого розвитку, які істотно відрізняються результатом. Еволюційним розвитком економічної системи вважається її хронологічний рух із характерними стійкими та нестійкими фазами і траєкторіями та заздалегідь зумовленим станом – розпадом (вмиранням) системи. Сталий розвиток визначається траєкторією переходу системи на новий рівень, у новий, більш складний і різноманітний стійкий стан – тобто результат такого розвитку заздалегідь невідомий [11].

З появою робіт угорського економіста Я. Корнаї методологія застосування теорії систем в економіці сформувалася в самостійну системну парадигму, теорію, що стає в один ряд з іншими, розглянутими вище загальновідомими парадигмами економічної теорії [2]. Сучасне розуміння економічної системи відрізняється від традиційного системного підходу до розгляду економіки та її характеристик. Класичний підхід заснований на ендогенному трактуванні системи як сукупності елементів, пов'язаних між собою таким чином, що у результаті виникає цілісність із властивостями, відмінними від властивостей елементів. У новій системній парадигмі під системою розуміється відносно стійка у просторі і в часі цілісність взаємодіючих між собою і з навколишнім середовищем елементів, що виділятимуться з навколишнього світу за просторовими і функціональними ознаками [2; 11]. Такий підхід започаткував свій розвиток у середині минулого століття з появою оригінальних варіантів загальної теорії систем, представлених у працях М. Месаровича, А. Уємова, Ю. Урманцева. Розвиваючи його, відомий російський вчений Г. Клейнер сформулював концепцію системної економіки і в її межах – системно-інтеграційну концепцію підприємства як інтегратора виробничих ресурсів [2; 6; 13]. Ця концепція, на наш погляд, відрізняється ґрунтовністю, системністю, логічністю та узгодженістю постулатів. Вона долає «провали» інших напрямів економічної теорії, які сьогодні демонструють розрив або неузгодженість взаємозв'язків між макро- і мікроекономікою; труднощі в опису взаємодії різномірних економічних об'єктів, недостатність апарату для опису ірраціональної поведінки суб'єктів тощо. Через окреслені причини в багатьох дослідженнях відчувається наявність суттєвих розбіжностей між ідеалізованим об'єктом аналізу та реальними організаціями, неоднорідними за своєю історією, розміром, галузевому, регіональному та багатьма іншими критеріями [14].

Сутність нової концепції полягає в тому, що функціонування економіки (тобто реалізація процесів виробництва, розподілу, обміну й споживання різних видів благ) розглядається крізь призму створення, взаємодії й трансформації економічних систем. Всі види систем, які є в економіці, можна умовно розділити на чотири типи в залежності від їх локалізації у просторі та часі. Оскільки при застосуванні окресленого підходу система визначається як частина навколишнього світу, відносно стійка у просторі та часі, то її фундаментальними характеристиками, на думку автора, виступають межі цієї частини у просторі та часі. Відповідно, простір та час Б. Клейнер вважає основними видами ресурсів сучасної економіки. Отже, за цією класифікацією, основними типами економічних систем є:

- об'єкт – система, що має обмежену протяжність у просторі та невизначену тривалість;
- проект – система, яка має однозначні межі у часі та просторі;
- процес – система, яка має необмежену протяжність у просторі та визначену тривалість;
- середовище – система, що не має визначених часових та просторових меж.

Фундаментальна характеристика та схематичне відображення чотирьох типів економічних систем наведено нижче (див. табл. 1 та рис. 1).

Якщо розглядати підприємство як економічну систему, то воно зазвичай має просторові обмеження і невизначену тривалість у часі (тобто час закінчення його функціонування невідомий), отже належить до групи об'єктних систем.

Таблиця 1
Фундаментальна класифікація економічних систем за Б. Клейнером

Іманентна протяжність у просторі	Іманентна тривалість у часі	
	Обмежена (визначена тривалість)	Необмежена (невизначена тривалість)
Обмежена (просторово визначена)	проєкт	об'єкт
Необмежена (просторово невизначена)	процес	середовище

Джерело: [6]

Основна ідея трактування стійкості підприємства при застосуванні окресленого підходу полягає в тому, що вона розглядається як системна стійкість інтеграційного утворення із систем чотирьох типів даного рівня (тетради) [13].

Дійсно, кожне підприємство-товаровиробник для функціонування потребує як мінімум: ринку як середовища; реалізації продукції (поширення інформації, транспортного обслуговування тощо) як процесів; реалізації інвестиційних та інноваційних ініціатив як проєктів. Тобто для рівня підприємства тетрада має вигляд:

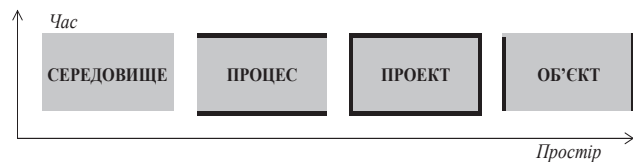

Рис. 1. Символічне зображення чотирьох типів економічних систем

Джерело: [6]

- об'єктна система – підприємство;
- середовищні системи – ринок;
- процесні системи – системи реалізації продукції;
- проєктні системи – інноваційно-інвестиційні проєкти.

Очевидно, що об'єкти, середовища, процеси і проєкти по суті являють собою вичерпний перелік всіх типів економічних систем. А об'єднання цих чотирьох систем різного типу утворює мінімальний стійкий економічний комплекс, здатний до автономного існування й самостійного розвитку. При такому трактуванні стійкості акцент робиться на цілісності образу – автор дає йому назву «гештальт» (від нім. *gestalt* – «зовнішність, образ», термін, який означає цілісне утворення, образ, що не можна звести до суми частин, з яких він складається [15]).

Таблиця 2

Трактування стійкості у сучасних економічних теоріях

Теорія	Неокласична	Інституційна	Еволюційна	Системна (системно-інтеграційна)
Характеристика економічного простору	Простір наповнений економічними агентами, які прагнуть максимізувати користь у кожній ситуації.	Простір наповнений економічними агентами та інститутами.	Простір наповнений економічними агентами, інститутами й генетичними механізмами поновлення й еволюції популяції агентів.	Простір наповнений економічними системами, що постійно взаємодіють, трансформуються, створюються й ліквідуються.
Ресурси	Праця, капітал, підприємницькі здібності.	Соціально-економічні інститути, праця, капітал, підприємницькі здібності.	Праця, капітал, соціально-економічні інститути, механізми їх змін.	Простір, час, підприємницькі здібності.
Основні категорії аналізу	Маржинальні величини – гранична користь, гранична продуктивність.	Транзакції, витрати, інститути.	Життєвий цикл, інші «біологічні» категорії, соціально-економічні інститути.	Популяції економічних систем з різним співвідношенням просторово-часової обмеженості (тетради).
Визначення стійкості	Стійкість визначається як оптимальний рівноважний стан підприємства, що відповідає максимуму користі для споживача та максимуму прибутку і досягається за умови рівноваги попиту й пропозиції.	Стійкість економічної системи розуміється як інституційна стійкість в умовах сформульованих правил, що організують певним чином взаємодію в економічному просторі.	Стійкість розуміється як динамічна стійкість внутрішнього середовища системи відносно впливу зовнішнього середовища при визначеному періоді життєвого циклу.	Стійкість розуміється як системна стійкість – стійка у часі й просторі частина (конфігурація) навколишнього світу у вигляді тетради.
Умови забезпечення стабільності	Підприємство як економічна система завжди зберігає стабільність в довгостроковому періоді внаслідок гнучкості цін і заробітної плати, оскільки виробнича функція передбачає взаємозамінність факторів виробництва.	Стабільність економічної системи можлива в умовах сформованих стійких інститутів, до тих пір, доки при таких відносних витратах і виграшах поведінку не вигідно змінювати. Технічною основою стабільності є інфраструктура.	Економічні системи є «принципово» стохастичними та нестійкими. Квазірівноважні стани системи є лише моментами в її розвитку. Технічною основою стійкості є міра однорідності та гетерогенності інститутів.	Підприємство як економічна система може відносно стабільно функціонувати лише у складі тетради, яка включає ще три типи систем: середовища, процеси, проєкти.
Представники теорії	Л. Вальрас, Ф. Визер, Дж. Кларк, А. Маршалл, К. Менгер, А. Пігу, І. Фішер та ін.	Т. Веблен, Дж. Гелбрейт, Дж. Коммонс, Р. Коуз, О. Уільямсон та ін.	Л. Абалкіна, Т. Веблен, В. Маєвський, Р. Нельсон, В. Норт, С. Уінтер, Д. Чернавський, Й. Шумпетер та ін.	Ю. Іншаков, Г. Клейнер, Я. Корнаї, Б. Михалевський, І. Пригожин, С. Хайнс, Г. Хакен та ін.

Джерело: складено автором на основі [1-14]

У таблиці 2 нами узагальнені та систематизовані усі вищевикладені підходи до трактування концепції економічної стійкості в неокласичній, інституціональній (неоінституціональній), еволюційній та системній (системно-інтеграційній) економічних теоріях.

Висновки з проведеного дослідження. Ми схилиємося до доцільності вивчення та аналізу концепції економічної стійкості підприємства у межах саме такої теорії, коли стійкість розуміється як системна стійкість – стійка у часі й просторі частина (конфігурація) навколишнього світу у вигляді тетради, що володіє одночасно властивостями зовнішньої цілісності й внутрішнього різноманіття. Видно, що ця теорія системної економіки дещо відрізняється від попередніх. Раніше системний підхід спирався головним чином на ендегенне сприйняття системи як сукупності взаємозалежних елементів. Розглянутий підхід заснований на екзогенному сприйнятті системи як певного «фрагменту» реальності, що виділяється у просторі і в часі.

У межах цієї теорії є можливість, з одного боку, розглядати всі економічні системи, процеси і явища в єдиному ключі, як невід'ємні складові економік. Виявлення природної структури системної організації економіки, виділення різновидів систем, їх принципів структурних та функціональних ознак, відмінностей та «обов'язкових» характеристик дозволить, на наш погляд, досягти суттєвого прогресу в напрямі дослідження умов забезпечення динамічної стійкості економічних систем. Для цього також необхідно з'ясувати ступінь індивідуальності підприємств як економічних систем [2], сформулювати методологію дослідження стійкості та визначити рівень її універсальності.

У цьому контексті доцільно визначити мінімальний необхідний набір економічних систем чотирьох типів для різних підприємств на мікро-, мезо- та макрорівнях, параметри стійкості тетрад, характер зв'язків між рівнем стійкості системи та наявністю у неї просторово-часових ресурсів, проаналізувати можливість міжсистемного обміну цими ресурсами тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Казиев В.М. Введение в системный анализ и моделирование [Текст] : учеб. пособие / В.М. Казиев. – М. : ИНТУИТ: БИНОМ. ЛЗ, 2006. – 244 с.
2. Клейнер Г.Б. Системная парадигма и системный менеджмент [Текст] / Г.Б. Клейнер // Российский журнал менеджмента – 2008. – Том 6. – № 3. – С. 27-50.
3. Головкин Е.В. Дефиниции устойчивости экономической системы [Текст] / Е.В. Головкин // Молодой ученый. – 2013. – № 5. – С. 283-285.
4. Фещур Р.В. Економічна стійкість підприємства – становлення понятійного базису [Електронний ресурс] / Р.В. Фещур, Х.С. Баранівська // Електронний архів НТБ НУ «Львівська політехніка» / Проблеми економіки та управління. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/18804>.
5. Архипов А.И. Экономический словарь [Текст]. 2-е издание / А.И. Архипов. – М. : Издательство «Проспект», 2013. – С. 242.
6. Клейнер Г.Б. Системная организация экономики и проблемы развития предприятий [Электронный ресурс] // Пленарные доклады Тринадцатого всероссийского симпозиума. – М. : ЦЭМИ РАН, 2012. – Режим доступа : http://kleiner.ru/skrepk/pd_vs2012.pdf.
7. Воронцовкая И.В. Институциональные основы обеспечения устойчивости экономического роста на региональном уровне [Электронный ресурс] : авт. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.01 / И.В. Воронцовкая ; ГОУ ВПО «Яросл. ГУ им. П.Г. Демидова». – Я., 2007. – Режим доступа : <http://www.dissertcat.com/content/institutsionalnye-osnovy-obespecheniya-ustoichivosti-ekonomicheskogo-rosta-na-regionalnom-ur#ixzz3lBm7KCNj>.
8. Казанцева Е.Г. Вопросы устойчивости олигополистических структур в институциональной теории [Текст] / Е.Г. Казанцева // Научные труды Донецкого НТУ. Серия экономическая. – 2006. – Выпуск 103-3. – С. 102-106.
9. Сопин В.С. Эволюционная теория в экономической науке: проблемы и перспективы [Электронный ресурс] / В.С. Сопин // Проблемы современной экономики. – 2009. – № 3(31). – Режим доступа : <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=2687>.
10. Чернавский Д.С. Эволюционная экономика и теория развивающихся систем [Текст] / Чернавский Д.С. // Экономическая трансформация и эволюционная теория И. Шумпетера. – М. : Институт экономики РАН, 2004. – С. 320-336.
11. Гусев С.А. Устойчивость эволюционирующих экономических систем [Текст] / С.А. Гусев // Вестник Амурского государственного университета. – 2013. – Вып. 63. Сер. Естеств. и экон. науки. – С. 139-144.
12. Маевский В.И. О взаимоотношениях эволюционной теории и ортодоксии [Текст] / В.И. Маевский // Экономическая трансформация и эволюционная теория И. Шумпетера (доклады и выступления участников международного симпозиума). – М., 2004. – С. 91.
13. Клейнер Г.Б. Системный ресурс экономики [Текст] / Г.Б. Клейнер // Вопросы экономики. – 2011. – № 1. – С. 89-100.
14. Катяло В.С. Эволюция теории стратегического управления [Текст] / В.С. Катяло // СПб. : Издат. дом СПбГУ, 2006. – С. 11-12.
15. Гештальт: значение // Викисловарь: многоязычный открытый словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru.wiktionary.org/wiki/гештальт>.